

Омельчук С.Т.,
Аністратенко Т.І.,
Велика Н.В.

ДИТИЧНА ІГРАШКА: ГІГІЄНІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ, ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМИ

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

Резюме: формування особистості дитини, її психологічного стану, світогляду, моральних та духовних рис, творчих здібностей, поведінкових особливостей залежить від залежать від соціального оточення, психологічного мікроклімату в сім'ї та колективі, виховання, інформаційного навантаження. Важливо з раннього дитячого віку використовувати адекватні ігри та іграшки, свідомо обираючи їх з метою формування гармонійної особистості.

Ключові слова: дитяча іграшка, розумовий розвиток, психосоматичне здоров'я, безпека іграшки.

Сучасний напрямок медичної освіти та практики спрямований на підготовку фахівців широкого профілю – сімейних лікарів, які, працюючи з сім'ями, повинні володіти знаннями та навичками у формуванні здорового способу життя сім'ї та профілактики соматичних та психічних захворювань та розладів.

Увагу майбутніх лікарів необхідно зосереджувати на чинниках, які безпосередньо формують здоров'я та психологічний статус, і які можна використовувати у профілактично-просвітницькій роботі з родинами. Особливу увагу треба приділяти родинам, в яких є діти та підлітки. Велике занепокоєння викликає зміна психологічних характеристик дітей та підлітків, формування у них жорсткого ставлення до однолітків, членів своєї родини, домашніх тварин. Неувага до таких психологічних та поведінкових характеристик дитини сприяє агравації негативу і формуванню злочинних намірів. Цю тенденцію підтверджують офіційні статистичні дані правоохоронних органів, згідно яких упродовж 2012 року неповнолітніми або за їх участю склоено 14 238 злочинів. Стосовно дітей учинено 9 677 злочинів, у тому числі 2 885 – тяжких та особливо тяжких. Щодня підлітки в Україні вчиняють понад 100 злочинів, у тому числі одне вбивство або злочин із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, одне згвалтування, два-три розбійні напади, вісім пограбувань, сімдесят крадіжок приватного та державного майна. Факти, статистика й дослідження в галузі кримінології наочно свідчать, що підліткова злочинність в Україні активно прогресує. Також абсолютно точно можна сказати, що відбувається

«омолодження» злочинності неповнолітніх: значно зросла кримінальна активність 14–15-річних підлітків. За даними статистики, 16–17-річні склоюють до 62% усіх злочинів. Із часів останніх років СРСР і до нашого часу злочинність помілодша в середньому на два-три роки[1]. Крім того, реєструються численні випадки вживання дітьми алкоголю та наркотиків. За даними Генеральної прокуратури України, кожен другий школяр в Україні має досвід тютюнопаління та вживання пива, кожен третій пробував горілку, четвертий – наркотичні речовини. Це серйозний чинник зростання злочинності серед неповнолітніх та збільшення кількості рецидивів[2].

Мотивації і причини злочинності неповнолітніх кореняться в тих самих соціально негативних явищах та процесах, які визначають тенденції «різновікової» злочинності загалом. Великий вплив на психічний стан і формування свідомості дитини справляють засоби масової інформації; фільми та мультифільми, в яких головними дієвими особами є монстри, а головним змістом – насилия та агресія; іграшки, які відображають героїв цих мультифільмів; комп’ютерні ігри, в яких обов’язково потрібно когось убити, інакше уб’ють тебе.

Дитяче фізичне і психічне здоров'я є беззаперечною турботою держави і, зокрема, міністерств, відомств, організацій і структур, які мають безпосереднє відношення до основних елементів, які формують оточення дитини[3].

Іграшки та ігри посідають в житті дитини важливе місце і є впливовим елементом дитячого виховання вже з раннього віку і тому заслугову-

ють на особливу увагу. Іграшки впливають на фізичний і розумовий розвиток, відіграють важливу роль в естетичному вихованні, допомагають формувати у дітей погляди на оточуючий чудовий світ з його різnobічними життєвими аспектами. Дитина граючись вчиться пізнавати природу, людей, формувати своє ставлення до праці, творчості, мистецтва, всебічно розвивати свою активність[4].

Іграшки та ігри мають відповідати основним педагогічним, психологічним, гігієнічним, медичним, ергономічним вимогам.

Педагогічні вимоги до іграшок полягають в тому щоб відповідати задачам виховання дітей: виховувати патріотизм, формувати моральні і духовні основи поведінки, такі риси характеру, як витримка, ініціатива, самостійність, почуття товариськості дружелюбності і взаємодопомоги, активізувати у дітей цікавість до знань, предметів і явищ оточуючого світу, розвивати пізнавальні процеси, сприяти засвоєнню та закріпленню отриманої інформації, естетичному та фізичному розвитку, привчати до праці, вчити розуміти та цінувати надбання людської культури[5].

Ергономічні вимоги характеризують відповідність конструкції іграшок фізіологічним особливостям дитячого організму – віку, антропометричним даним тіла дитини, визначають зручність їх використання, ступінь стомлюваності дитини під час гри.

Сімейні лікарі повинні знати і звертати увагу родин, у яких є діти, на безпечность іграшок і можливість її визначити. Адже діти контактиують з іграшками з перших місяців життя, тому за розробкою, виробництвом і імпортом іграшок в Україні здійснюються ретельний державний санітарно-гігієнічний контроль. Нагляд проводять з урахуванням результатів гігієнічного оцінювання іграшок, що включає органолептичні, санітарно-хімічні, токсикологічні, мікробіологічні та інші дослідження[6]. Санітарно-гігієнічні вимоги до іграшок стосуються матеріалів, конструкції, фарб, пакування, зберігання, транспортування та експлуатації всіх видів іграшок відповідно віку дітей і викладені в «Державних санітарних правилах і нормах безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей» (ДСанПіН 5.5.6.012-98). Ці нормативні документи визначають критерії безпеки та нешкідливості для здоров'я дітей і вимоги щодо відповідності віковим морфофункціональним і психофізіологічним особливостям дітей.

Іграшки мають задовільняти вимоги хімічної, біологічної, механічної, конструктивної, акустич-

ної, електричної, оптичної, пожежо-, вибухо- та іншим видам безпеки. Для виготовлення іграшок мають використовуватись матеріали, дозволені органами держсанепіднагляду України. Іграшки та матеріал, з якого вони виготовлені, мають бути чистими, не інфікованими, та не ураженими комахами та гризунами. Для виготовлення іграшок, створених для дітей до 3 років, не дозволяється використовувати скло та ворсовані матеріали. В іграшках не допускається використання легкозаймистих матеріалів, набивних матеріалів, які містять тверді чи гострі чужерідні предмети (цвяхи, голки, металічна стружка, бите скло та ін.), а також гранульований набивний матеріал з розміром гранул 3 мм та менше.

Захисно-декоративне покриття іграшок має бути стійким до дії слизи, поту та вологої обробки. Вага іграшок типу брязкальцець, створених для дітей до 3 років, має бути не більше 100 г, надувні іграшки для гри на воді мають бути водонепроникними та герметичними, мати незворотні клапани. Привідні механізми, гострі кінці деталей кріплення мають бути недоступними для дитини.

Іграшки повинні мати правильну форму, гладку поверхню без гострих, ріжучих країв, вм'ятин. Всі механізми, електронно-оптичні та акустичні пристрої повинні правильно та надійно працювати. Конструкція збірних іграшок має забезпечувати надійність з'єднань, легке функціонування. Іграшки, які піддаються дії води не повинні змінювати колір та деформуватися. Хімічні джерела струму мають вільно встановлюватися та вийматися з корпусу іграшки.

Сімейні лікарі, а також інші фахівці, які повинні опікуватись цим питанням – лікарі з гігієні дітей і підлітків, педіатри, медичні психологи, вчителі, вихователі і батьки повинні оцінювати не тільки вплив іграшки на фізичне здоров'я дітей, а й на їх психологічний статус. В науковій літературі недостатньо висвітлені педагогічні і психологічні аспекти впливу іграшки. Це особливо актуально за сучасних умов, коли ринок переважнений "шкідливими", небезпечними, жахливими іграшками. Останнім часом на ньому з'явилось багато вульгарних, нудних і аморальних іграшок. Якщо дитину з малолітства оточують ляльки – представники нечистої сили, то потяг до віри, співчуття, жалісивості, милосердя буде у неї атрофований можливо назавжди. Коли дитина стане дорослою, ця особистість буде запрограмована на служіння тим, чиїм пластмасовим копіям віддавала перевагу в перші в своєму житті моменти гри, з чиєю допомогою проходило пізнавання

світу. Демонічна іграшка здатна створити чудовисько в душі маленької людини, вона є транслятором духовної розрухи: одержимості, неврозів, склонності до субіциду. Черепашки Нінзя, трансформери-роботи, Бетман, людина-павук – іграшки, що сприяють накопиченню агресивних фантазій дитини, які реалізуються в житті агресивним ставленням до більш слабких – тварин і маленьких дітей.

У перекладі "поке-мон" – карманий монстр. До цієї категорії можна віднести всілякі іграшки-трансформери: людина-машина, людина-чудовисько, людина-робот. Показ в Японії декілька разів тому мульфільму про покемонів викликав у понад 600 дітей різні психічні і соматичні розлади. Багато дітей потрапило в лікарню з симптомами епілептичних нападів. Наши діти симпатизують покемонам, тому носять їх на одязі, їдуть у школі солодощів, читають про них в книжках, а главное, вимагають у батьків придбати такі іграшки. Небезпека негативного впливу іграшки-монстра на дитину прямо пропорційна агресивності персонажу [7].

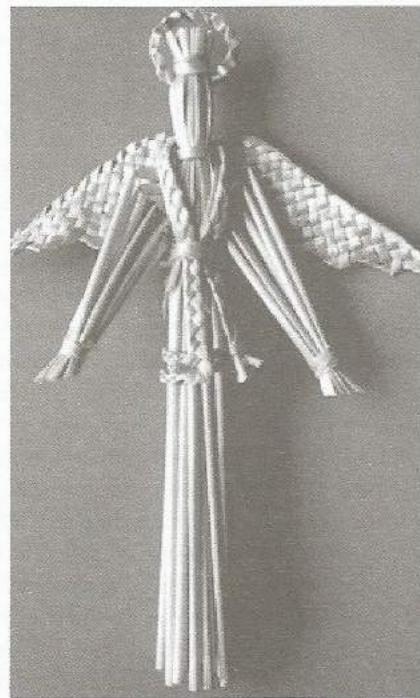
Дорослі повинні пам'ятати, що іграшка – це не просто забава. Вона закладає у душу дитини початкові поняття добра і зла, програмує поведінку дитини. Іграшка може розвеселити, забавити дитячка (дзига, брязкальця, заводна жабка), або допомогти йому розвинути терпіння і координацію рухів (пірамідка, велосипед), чи змінити фізично (м'яч, обруч, скакалка). При виборі іграшки необхідно звертати увагу на характер дитячка. Якщо Ваша дитина – впевнений у собі оптиміст, часто посміхається, йому подобається все, що його оточує, любить гратися з Вами, співчуття з іншими, коли в нього щось не виходить, він не поспішає засмучуватися і здаватися, їй підійдуть іграшки, які потребують концентрації уваги – великі пазли, пірамідки, машинки для їзди. Для бешкетника і капризуля, якому особливо не подобається чекання і хто над всею любить сидіти на руках у батьків, підійдуть музичні іграшки зі спокійною, повільною мелодією, а також великі пазли, м'ячі, кубики, але найкращим подарунком будуть домашні гойдалки. Тому і боязливому малюку, який грається у дворі під час з своїми іграшками і дуже любить сидіти з мамою доцільно купувати машинки, літаки, фігурки тварин. Причому треба не тільки купити іграшку, але і показати як з нею гратися. Такі діти дуже люблять ігрові набори «Магазин», «Піккар», «Залізниця», а також різноманітні конструктори. Занадто активному малюку, який

погано концентрує увагу на одному занятті, було б добре придбати машинку, на якій можна кататись, відштовхуючись ногами від полу, або зайнятися його малюванням. Швидким і нетерплячим дітям не подобається гратися з конструктором і кубиками, вони не люблять слухати читання книжок. Віддайте перевагу спортивним іграшкам: гойдалки, спортивний куточок, машинкам, які возять на шворці. За допомогою іграшки можна розвивати недостатні риси характеру: хоробрість чи стриманість, бадьорість чи лагідність, але всі іграшки мають вчити добру, співчуттю, доброзичливому ставленню до оточуючих.

Більшу частину життя дитина проводить у грі. Малюк сам наповнює духовний світ іграшки на свій розсуд і вона "поводить себе" виключно так, як цього хоче в даний момент її хазяїн: вона розумна і слухняна, лагідна і весела, строптива і вперта, брехлива і неохайна. Дитина спілкується з іграшкою, як з живою істотою, довіряє їй образи і радості, нашпигтує секрети, не чекає обману, агресії, жорстокості. Завдяки механізму інтимізації спілкування іграшка в очах дитини стає «живою» істотою. Дитина може проговорити свої страхи, невдоволення, бажання чи розчарування, «це ж не я говорю, це говорить іграшка» і цей механізм широко використовують педагоги і психологи[8]. Дуже часто лікарі – психологи, спостерігаючи за грою малюків, за вибором ними іграшок діагностують психічні розлади і за допомогою арт-терапії та казко-терапії гармонізують психологічний стан маленького пацієнта [9].

Нами на кафедрі було проведено дослідження інтегрального сприйняття іграшки студентами різних факультетів. Їм запропонували провести рейтинг серед іграшок: національна різдв'яна лялька-мотанка «Янгол», м'які іграшки «Бичок», «Собака», «Віслюк», «Щур з коробом», музична іграшка «Співучий негр», а також «Гноми-спіральки». Більшість студентів на перше місце поставили іграшку «Собака», що свідчить про високу комунікаційну спроможність; друге місце посів «Щур з коробом» – практичність; третє – «Віслюк» – доброта, скромність, співчуття; четверте – «Бичок» – байдужість; останнє місце – «Гноми-спіральки». Неоднозначно, різко діаметрально сприйняли студенти ляльку-мотанку. В залежності від того яке місце у рейтингу посів «Янгол» можна судити про духовність майбутніх лікарів. Таким чином, проста дитяча іграшка може бути тест-об'єктом при проведенні оцінки психологічного статусу пацієнтів.

Відома лікувальна роль іграшки. Особливо

хочеться звернути увагу на реабілітацію дитини після інфекційних хвороб, які зазвичай супроводжуються порушеннями психологічної рівноваги, розладами нервової діяльності, виснаженістю, ослабленням організму, зниженням емоційного тонусу, порушеннями сну, неуважністю, слабкістю, кволістю, швидкою втомлюваністю, дратівливістю. У хворої дитини слід непомітно забрати іграшки, які спричиняють небажану активність: занадто яскраві, гучні, великі. На маленькому столику слід розмістити 3–7 невеликих улюблених іграшок спокійних пастельних відтінків, які не спричиняють розумового і психоемоційного перенапруження. Захоплена грою дитина менше буде акцентуватися на хворобі, стане відволікатися від її проявів – кашлю, болю, свербіння тощо [7]. Правильно підібрана іграшка допомагає перевести мозок на новий режим функціонування з оптимізацією нервових процесів. Дитина стає більш впевненою у собі, життерадісною, активною, що в свою чергу сприяє покращенню дихання, кровообігу, травлення, зміцнює імунітет.

Дуже уважно треба підбирати м'які іграшки для дітей. Необхідно звертати увагу не тільки на розмір, колір і фактуру матеріалу, але і на «обличчя» іграшки, особливо – на очі. Зустрічаються іграшки з «хворими» очима – близько поставленими зіницями або наполовину закритими повіками – це вираз суму (депресивне обличчя). Дитина буде зорієнтована не на здоров'я, радість,

оптимізм, а на хворобу, сум і тривогу – така іграшка може нашкодити малюку [10].

Отже, дитяча іграшка мультифункціональна. За її допомогою можна розвивати інтелект дитини, ретельність і старанність, тренувати пам'ять координацію, визначати мінорні риси характеру дитини і корегувати їх. Лікарям батькам і вихователям необхідно більше уваги приділяти психологічні характеристики іграшки, слідкувати, щоб анти-іграшки не потрапляли до рук наших дітей і не завдавали їм фізичної, моральної і духовної шкоди.

Висновки:

1. Психологічний стан дитини, формування свідомості, відповідних рис характеру, стан здоров'я безпосередньо залежать від соціального оточення, психологічного мікроклімату в сім'ї та колективі, виховання, інформаційного навантаження.
2. Ігри та іграшки для дітей та підлітків повинні відповідати психолого – педагогічним, гігієнічним, медичним, ергономічним вимогам.
3. Необхідно популяризувати інформацію для лікарів та населення про особливості впливу іграшки на організм дитини та вимоги щодо безпечного її використання відповідно віку, темпераменту дитини, стану психологічного та соматичного здоров'я.

КЛІНІЧНА МЕДИЦИНА

ДЕТСКАЯ ИГРУШКА: ГИГИЕНИЧЕСКИЕ, ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ, ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ПРОБЛЕМЫ

Омельчук С.Т., Анистратенко Т.И., Великая Н.В.

Резюме: Формирование личности ребенка, его психологического состояния, мировоззрения, моральных и духовных ценностей, творческих способностей, поведенческих особенностей зависит от социального окружения, психологического микроклимата в семье и коллективе, воспитания, информационной нагрузки. Важно с раннего детского возраста использовать адекватные игры и игрушки, осознанно подходить к их выбору с целью формирования гармоничной личности.

Ключевые слова: детская грушка, интеллектуальное развитие, психосоматическое здоровье, безопасность игрушки.

CHILDREN'S TOYS: HYGIENE, PSYCHOLOGICAL, TEACHING ASPECTS AND PROBLEMS

Omelchuk S., Anistratenko T., Velyka N.

Summary. Abstract:Formation of the child's personality, his psychological condition, worldview, moral and spiritual values, creativity, behavioral traits depends on the social environment, the psychological climate in family and in team, training, information load. It is important to early childhood use appropriate games and toys, a conscious approach to their choice in order to create a harmonious personality.

Keywords :baby pear, intellectual development, psychosomatic health, safety toys.

Література

1. Іванов І.П., Рання злочинність . Газета «Дзеркало тижня. Україна» №12, 01.04.2011.
- 2 Тимошук О.О., Підліткова злочинність. Як в Україні планують її побороти?Юридичний вісник України №13, 30 березня - 5 квітня 2013.
3. Дошкольник в современном мире // Тезисы III международного конгресса «Молодое поколение XXI века: актуальные проблемы социально-психологического здоровья» Казань, 2006, С. 67-69.
4. Е.О. Смирнова. «Игрушки: как оценить их качество» Журнал: Дошкольное воспитание №4. – 2005.
5. О.І.Передерій. Особливості проведення експертизи якості дитячої іграшки. «Товарознавчий вісник»,- Випуск №4,- 2011.- С. 95 – 100.
6. Державні санітарні правила і норми безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей, ДСанПіН 5.5.6.012-98 Затверджені Постановою Головногодержавного санітарноголікаря України № 12 від 30.12.1998
7. Абраменкова В.В. Во что играют наши дети, Москва, Лепта, 2008 г, 543 с.
8. Смирнова Е.О. Детская психология. - М.: Владос, 2002. 459 с.
9. Васильева О.К. Образная игрушка в играх дошкольников. - СПб.: ДЕТСТВО - ПРЕСС, 2003. - 144 с.
10. Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Шлях до чаклунства. Теорія і практика казкотерапії. - СПб.: Мова, 1998 - 348 с.